

Islamske terrorister eller norsk ekstremist? Fiendebilder på Twitter 22. juli

Rune Ottosen
Høgskolen i Oslo og Akershus
rune.ottosen@hioa.no

Innledning

Det empiriske grunnlaget for denne artikkelen er en analyse som undertegnede har gjennomført av 60 000 Twitter-meldinger fra den samlede Twitter-feeden 22. juli 2011¹. Som et bakteppe har jeg et tidligere forskningsarbeid om endringer av fiendebildet fra kommunismen til islam på slutten av den kalde krigen i 1980-årene². Et av funnene fra den gang var at muslimske ledere som Ayatollah Khomeini og Saddam Hussein var i ferd med å erstatte kommunismen som fiendebilder for Vesten. Bakgrunnen for prosjektet som presenteres her, var å undersøke om et disposisjonelt (latent) fiendebilde av islam bidro til at mange aktører på Twitter trakk forhastede slutninger om hvem som stod bak udåden i Oslo og på Utøya 22. juli.

Jeg har tidligere skrevet om hvordan man kan skille mellom det jeg kaller et situasjonsbestemt fiendebilde – beskrivelse av konkret aggresjon gjennomført av

1 Denne studien inngår i forskningsprosjektet RESCUE, ledet av Harald Hornmoen ved Høgskolen i Oslo og Akershus. Formålet med studien er å se på hvilken funksjon sosiale medier har i krisetider.

2 Se rapporten «Fiendebilder i avisenes utenriksdekning», PRIO-report nr. 2 1993.

muslimer, og et disposisjonelt fiendebilde – beskrivelse av forventet, men ikke dokumentert aggresjon fra muslimers side (Ottosen, 1993, s. 30–32). Det situasjonelle fiendebilde vil være en naturlig del av en journalistisk dekning av enhver konflikt eller terrorhandling med muslimer som gjerningsmenn. Bruken av disposisjonelle fiendebilder som plasserer ansvar for terror uten saklig begrunnelse, er potensielt farlig fordi de er egnet til å spre fordommer og rasehat uten rot i faktiske handlinger. Her har mediene et særskilt ansvar for ikke å trekke forhastede slutninger. Etter mitt syn er denne analytiske tilnærmingen relevant for studier av sosiale medier i den første perioden etter angrepet i Oslo 22. juli da gjerningsmannens identitet var ukjent.

«Her har mediene et særskilt ansvar for ikke å trekke forhastede slutninger»

Fiendebilders funksjon³

Etter slutten på den kalde krigen er det en tendens i Vesten til å vende blikket sydover for å finne nye militære trusler som kan erstatte de gamle. Rundt 1980 begynte frykten for radikale muslimer å erstatte den tidligere frykten for kommunistene. Dette utspilte seg blant annet i mediedekningen av krigen mellom Irak og Iran i 1981, den enorme pressedekningen etter terrorangrepet 11. september, og påstanden om at Irak hadde masseødeleggelsesvåpen som utgjorde en global trussel, i forkant av USAs invasjon av Irak i 2003 (Ottosen, 2009).

Denne tendensen startet allerede etter den islamske revolusjonen i Iran i 1979, som Edward Said karakteriserte som «den muslimske revolusjonen» (Ottosen, 2012, s. 87–89).

Denne tendensen startet allerede etter den islamske revolusjonen i Iran i 1979, som Edward Said karakteriserte som «den muslimske revolusjonen» (Ottosen, 2012, s. 87–89).

3 Den historiske gjennomgangen er hentet fra Ottosen 2012, s. 87–89.

riserer som et vendepunkt i boken *Covering islam*. «Den grønne fare» (den muslimske farge) blir beskrevet som en «kreftbyll som sprer seg over hele verden, og underminerer legitimiteten til vestlige verdier og den nasjonale sikkerheten til USA» (Hadar, 1993, s. 28). Teorien om den muslimske faren knytter sammen isolerte begivenheter og utviklingstrekk, som bombeaksjonen i World Trade Center i New York, angrepet i London 2005, borgerkrigen i Sudan, urolighetene i Midtøsten under den arabiske våren, terrorangrepene mot turister i Tyrkia og Egypt og terrorhandlinger som 11. september og andre aksjoner utført av al-Qaida. Kort sagt blir alle større sosiale bevegelser i kjølvannet av avviklingen av den kalde krigen i Midtøsten satt inn i rammen av en større plan fra radikale islamske «fundamentalister» – en slags «islamsk internasjonal» (op.cit. s. 29). Dette fiendebildet av islam har blitt ytterligere forsterket etter den brutale framferden til den såkalte islamske staten (IS) som kontrollerer deler av Syria og Irak.

22. juli og fiendebilder

En nærstudie jeg har gjennomført sammen med Cathrine Andenæs Bull om dekningen av 22. juli i *Aftenposten* og *Dagbladet* de første timene etter hendelsene, viser at den kaotiske og dramatiske situasjonen hadde stor påvirkning på mediernes dekning det første døgnet. Spesielt rammet dette *Aftenposten*, som måtte evakuere sine lokaler (Otto- sen og Bull, 2012).

Analysen viser at avisene brukte flere forhåndsantakelser når de skulle omtale gjerningsmannen, spesielt før hans identitet ble kjent. *Aftenposten* og *Dagbladet* hadde få artikler som spekulerte i islamsk terror, men man kunne allikevel se spor av et tenkt fiendebilde av potensielle islamske terrorister som stod bak, blant annet i *Aftenpostens* lederartikkel 23. juli. Vår konklusjon var at:

«Da det ble kjent at det var en høyreekstremist som sto bak angrepet, opphørte spekulasjonene raskt»

Forsiden på *The Sun* 23. juli, 2011. 'Al-queda' massacre.

Norge ble fremstilt som et uvitende offer, fritatt for all skyld, et fredfullt land der terror ikke eksisterer. Gjerningsmannen ble omtalt som en brutal terrorist som er motstander av Norges demokratiske samfunn. Da det

ble kjent at det var en høyreekstremist som sto bak angrepet, opphørte spekulasjonene raskt. Etter hvert utviklet det seg tre markante vinklinger: gjerningsmannen var henholdsvis «en gal person», «en selvgod, oppmerksomhetssyk bløffmaker» og «en islamfiendtlig / ekstrem høyerradikal / rasistisk person». (Otto- sen og Bull, 2012, s. 265).

Også det internasjonale nyhetsbildet var det første døgnet preget av disposisjonelle fiendebilder av radikale muslimer som mest sannsynlige gjerningsmenn. Den britiske tabloidavisen *The Sun* hadde kjempeoverskrifter på forsiden om al-Qaida angrep og at Norge hadde fått sitt 9/11.

Avgrensninger

Jeg vil i det følgende gjennomgå aktuelle deler av Twitters trafikk 22. juli, der oppmerksomheten særlig er rettet mot følgende tidsrom:

Kl. 15:25: En bombe plassert i en Volkswagen Crafter eksploderer i Grubbegata, nær kontorene til statsministeren, og flere andre regjeringsbygninger. Åtte mennesker blir drept.

Kl. 16:55: Anders Behring Breivik ankommer Utøya. Herfra ble han fraktet med fergen MS Thorbjørn til Utøya. Han starter raskt å skyte, og etterlater seg 69 mennesker døde, de fleste av dem AUF-ere som deltok på sommerleiren.

Kl. 18:34: Breivik blir pågrepet av politiet og motsettes seg ikke arrest.

Twitter i en krisesituasjon

Sosiale medier skaper nye arenaer for kommunikasjon, og brukerne av sosiale medier har en tendens til å skape nye fellesskap med andre brukere av en valgt plattform, som Twitter, Facebook eller Instagram (Haugseth, 2013, s. 93). Spesielt Twitter har blitt anerkjent som et medium som er i stand til å trekke umiddelbar oppmerksomhet til en voksende krise eller dramatiske hendelser.

Anne Barnard, en reporter i New York Times som har dekket kriger gjennom mange år, observerte under Gaza-krisen i 2014 hvordan Twitter hadde betydning når det gjaldt å nå raskt ut med nyheter. Hun sto i akuttmottaket på Al-Shifa-sykehuset i Gaza by og så en ni år gammel jente kjempe sin dødskamp. Den israelske regjeringen, som er kjent for å ha en effektiv mediestrategi, kunne ikke lenger kontrollere nyhetsstrømmen fra konfliktområdet, slik den langt på vei lyktes med under Gaza-krigen i 2008. I 2014 kunne hun umiddelbart distribuere en kort kommentar på Twitter. Hun kalte Twitter en game changer i kampen

om hjerter og sinn (Beckermann, 2014).

Mareile Kaufmann har i en studie basert på semistrukturerte intervjuer med brukere av Facebook og Twitter den 22. juli konkludert med at sosiale medier i en akutt krisesituasjon fungerer som en effektiv kommunikasjonskanal som spontant gir muligheter for kommunikasjon og mobilisering (Kaufmann, 2015, s. 14).

Kaufmann beskriver hvordan utveksling av informasjon er mer effektiv på en felles plattform som Twitter enn i tradisjonelle medier. Informasjonen kan brukes til å redde mange personer på en effektiv måte hvis myndigheter som følger med på Twitter, systematisk kartlegger behov for hjelp og akuttiltak. Ifølge Gjörv-kommisjonen utnyttet ikke politiet potensialet til sosiale medier den 22. juli, mens helsemyndighetene, inkludert Blodbanken, klarte å bruke sosiale medier i sin akutt-beredskap for å redde liv (Ottosen, 2015b). Kaufmann framhever at Twitter også er en arena for politisk debatt, og en kanal for kommunikasjon ofre imellom i en krisesituasjon. Sosiale medier har også gjort det mulig for enkeltpersoner på Utøya å ta vare på hverandre og skape en følelse av samhold og omsorg etter udåden (Kaufmann 2015, s. 14–15).

«Hun kalte Twitter en game changer i kampen om hjerter og sinn»

Empirisk materiale og metode

Den følgende analysen er basert på en kronologisk gjennomgang av hele Twitter-feeden på 22. juli. Den består av over 60 000 meldinger (tweets). Gjennom å identifisere fire utvalgte diskurser, samlet jeg de mest relevante tweets inn i et håndterbart Word-dokument på 75 sider (Ottosen, 2015). Jeg har da valgt ut eksempler fra de fire diskursene som presenteres i artikkelen. Utvalget er basert på skjønn og utgjøre bare et lite mindretall av alle tweets som passer inn i de fire kategoriene. Ved hjelp av kritisk diskursanalyse ble dette materialet analysert med sikte på å finne ut hvem som i Twitter-feeden ble antatt å være ansvarlig for ugjerningene 22. juli. Jeg har brukt Norman Faircloughs forståelse av tekster som en del av en sosial virkelighet (tekst i

kontekst), og bygger på hans analyse av at bestemte diskurser konstrueres i en sosialt sammenheng, og reflekterer den rådende forståelse av gitte samfunnsmessige forhold (Fairclough, 1995, s. 135).

Jeg vil gjennom eksplorerende metode undersøke i hvilken grad et eventuelt disposisjonelt fiendebilde av islam bidro til å at muslimer ble pekt ut i tweets som sannsynlige gjerningsmenn for ugjerningen. Jeg vil angi avsender og nøyaktige tidspunkt for de gjengitte tweets i parentes etter den refererte tweeten.

Twitter-feeden 22.juli

Mindre enn fem minutter etter at bomben smalt, sendte Anders Giæver, som befant seg i VGs lokaler som var skadet av bomben, en av de første meldingene med den korte og megetsigende tweeten: *Bombe i sentrum* (15.30.31). To minutter etter tvitrer Anders Hakstun *Terrorangrep i Oslo?* (15:32:10). Vi får de første øyenvitneskildringene: Steinar Ulrichsen deler sine inntrykk: *Dette er helt forferdelig. Det ligger en skadd person på bakken. Flere kunne dødd* (15.37.19). Twitter som en effektiv arena for kommunikasjon blir framhevet av Twitter-brukerne selv: *Regjeringskvartalet sa de på TV2. Da svitsjet jeg til Twitter så fort jeg kunne* (Anders Brenna 15.37.33).

Spekulasjoner om mulige gjerningsmenn starter med et frisk språk: *Hvis det er noen terrorfitter i gang nå, så blir jeg slapp ...* (André Johansen 15.37.19). Noen foreslår at det kan være gassseksplasjon, men blir raskt arrestert: *Hvem andre synes det er å dreie å sprengning enn terrorister og lignende amøber?* (Anders Sahlin 15.39.14). Flere parallelle diskurser pågår, der konkurransen mellom medier raskt blir et tema. Også ansatte i mediebedriftene kaster seg på: *Som firma er vi dårlige på Twitter, dessverre. NRK.no på nett er best, men om jeg ser noen gode, norske på Twitter skal jeg si fra!* (Hege Øygaren 15.49.15).

Et Twitter-spor etableres med en nedlatende holdning til Facebook. Dette er en slags elitediskurs: Twitter er

Anders Giæver
@VGanders

Bombe i sentrum.

VGs politiske kommentator Anders Giæver med en av de første twittermeldingene etter at det smeller i Oslo.

for de seriøse, mens det trivielle foregår på Facebook: *På Twitter snakker alle om Terror-saken. På Facebook snakker folk om... Iskrem og hvor mye de hater regnet* (Marita 16.02.33). Rosen av Twitter fortsetter utover hele kvelden: *Twitter har aldri vært så nydelig som i dag* (Karin W. Bjerga 19.47.47). Tvittrerne føler seg åpenbart på høyere intellektuelt nivå enn Facebook-folket: *Når nattetruer på Facebook benytter anledningen til å poste videoer med «Norge for nordmenn» vet du at det er på tide ...* (Freddy Kjensmo 19.53.21).

«Terrorangrep i Oslo?»

Ganske tidlig kommer det en assosiasjon til Timothy McVeigh og Oklahoma-bomberen, som skal vise seg å være en svært rele-

vant sammenligning: *Shit! Ser jo nesten ut som Oklahoma-bombingen i '95* <http://t.co/KaGs00s> (Eyvind A. Larre 15.54.38). Men raskt kommer de første spekulasjonene om et mulig al-Qaida spor: *Osmā(sic!) bin Laden er ikke død* (Audun Størseth 15.55.30). PST er lite til stede på Twitter (se Ottosen, 2015b), men kommer likevel med en advarsel: *PST ber folk holde seg unna sentrum* (Kristian Myrseth 15.56.59). Twitter blir også en arena for varsling av pressekonferanser og nyheter fra myndighetene: *Statsministeren er i sikkerhet, opplyser Sindre Fossum Beyer ved Statsministerens kontor ifølge DB* (Frank E. Rundholt 15.56.47). En melding hadde nesten en uhyggelig forutseende henvisning til Utøya: *Skulle for en tid siden sende sympati til AUF som nok drukner i teltene sine på Utøya, enda mer sympati nå når Regjeringen også må flytte dit* (Karin O. Aarsæther 16.01.49).

Det skjer et åpenbart vendepunkt i spekulasjonene om hvem som står bak, når skytingen begynner på Utøya. Ganske raskt kommer meldingen om at det er en hvit mann i politiuniform som står bak skytingen, og dette stemmer dårlig til beskrivelsen av en tenkt muslimsk gjerningsmann. *Støre bekreftet nett-opp på BBC at gjerningsmannen på Utøya er «hvit»* (Jonas Feiring 21.46.23).

En av de første tweetene om Utøya er fra søstere til en som befant seg på øya: *Det er skyting på Utøya, lillesøstra mi er der og ringte hjem nå!* (RT@Frk-Tiril 17.48.34).

Og dramatikken utfolder seg: *Det er skuddvekslinger på AUFs sommerleir. Fullt kaos. Politi på vei. Leiren vurderes evakuert omgående.* (Jan Fredrik Breivik 17.50.31). Den historiske dimensjon begynner å gå opp for folk: *Skuddveksling på AUF-sommerleir?! Sammenheng med bombeeksplosjonen i Oslo? Dette er helt forferdelig!!!* (Jan Fredrik Breivik 17.58.24).

Analyse av fire utvalgte diskurser på Twitter

For å få litt bedre innsikt i retorikk, språk og resonnement har jeg delt drøftingen inn i følgende diskurser som jeg vil følge som en tidslinje:

1. Norsk sikkerhetspolitikk
2. Krekar-sporet
3. Muslim-sporet
4. Høyreekstremisme-/gærning-sporet

BBC melder om eksplosjonen på Twitter klokken 15:45.

Norges sikkerhetspolitikk

Det er raskt noen som prøver å politisere debatten ved å knytte den til norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk: *DERFOR har jeg alltid vært imot NATO ...* (Henrik no fancy name 21.22.23). Vårt bidrag til NATOs *out of area*-operasjoner er et tema: *sky news om oslo-terror: norge er veldig aktive i NATO og veldig delaktige i krig i Libya og Afghanistan.* (Camilla Vesteng 23.24.43).

Kobling til Libya og Afghanistan går igjen: *Uskylden mista vi i Afghanistan og Libya. Dette er den nye krigen.* (Morten Rolseth 16.10.28). Norsk Israel-politikk dukker opp som et

mulig motiv, og en prøver seg med en «hva sa jeg»: *Jeg har tidligere, i diskusjon om #Israel, sagt at nordmenn ville endre sitt syn på konflikten der nede om gærninger sprenger bomber i Oslo* (Sturla S 16.27.28). Et mulig hevnmotiv knyttes til norsk Israel-politikk i en tweet fra organisasjonen «Med Israel for fred»: *Kan bomben ha kommet fordi Jonas Gahr Støre sa nei til å boikotte Israel på #utoya i går?* (miffno 16.34.51). Men denne type kommentarer får raskt svar på tilfelle: *Fy faen, for en smakløst kynisk idiot!* (Jon Wessel Aas 16.39.53). Stine Andersen reagerer på forsøkene på politisering: *til alle som bruker diverse sosiale medier til å skylde på rød-grønn politikk for hendelsene i Oslo: get a grip* (16.40.09).

Krekar-sporet

Rett etter eksplosjonen i Oslo kommer det spekulasjoner om Mulla Krekar kan knyttes til ugjerningen, og

«Uskylden mista vi i Afghanistan og Libya. Dette er den nye krigen»

Krekar-sporet blir en slags første metafor for muslim-sporet: *Sånn går det når vi huser #MullarKrekar* (Gøran Myrvold 15.57.49). Dette blir fulgt opp av andre: *Krekar, Første fly hjem, NÅ!! #Terrorfaen* (Ole Johnny 16.00.23). Og J. Hammershaug følger opp: *Kall meg smakløs, men jeg tenker på Krekar og Ansar al-Islam akkurat nå* (16.11.59). Det knyttes også an til norske asylpolitikk: *Sånn går det når vi huser #MullarKrekar* (Myrvold 15.157.49).

Også internasjonale medier er inne på Krekar- og Al Jazeera-sporet: *Al Jazeera kobler bomben mot tiltalen mot Mulla Krekar* <http://t.co/QeMNdIM>. I samme forbindelser nevnes palestinske kilder: *Palestinske medier referer til eksplosjon og Krekar i samme sak #Oslo* (Terje Tuseth 16.33.21). Det er også motreaksjoner mot Krekar-koblingen: *Dere med Krekarvitsene, hold for helvete kjøft* (Thomas Østerfeldt 16.19.34). Krekar-sporet dør ut når det er kjent at gjerningsmannen er hvit.

Muslim -sporet

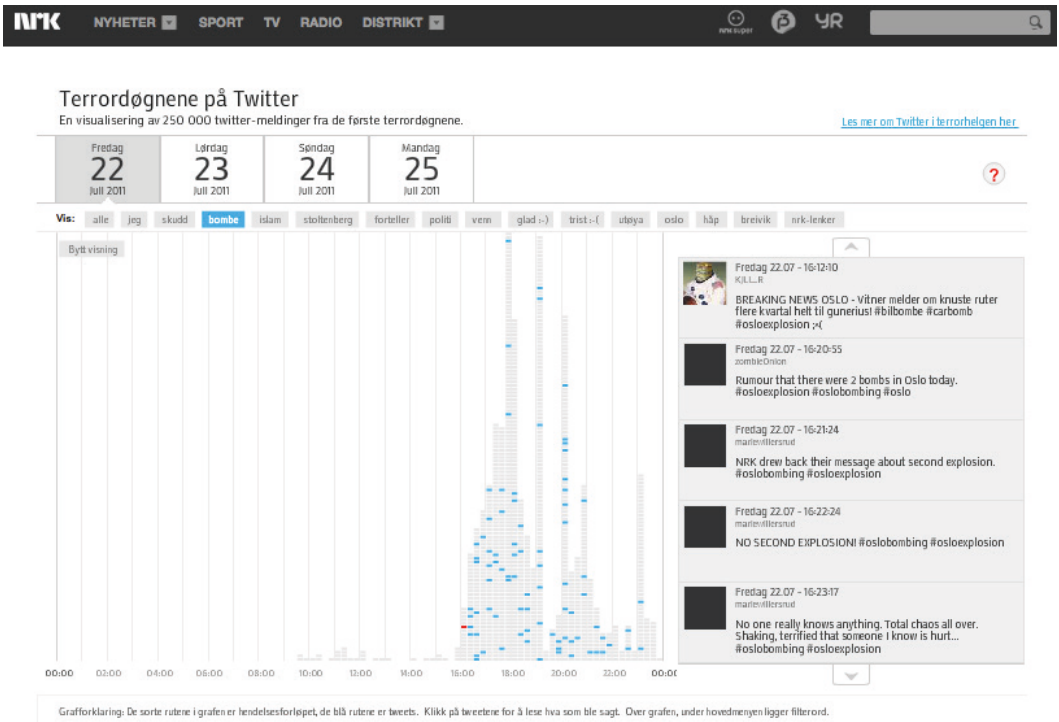
Al-Qaida-sporet dukker raskt opp etter eksplosjonen. Både selve muslim-sporet og NRK-dekningen blir raskt et tema: *Går rykker om at #NRK allerede synser om at det er islamister som står bak. Unødvendig å bygge opp rundt fordommer før man vet noe sikkert* (Markus Nilsen 16.27.23). Dette ble også konkretisert: *Ståle Ulriksen (NUPI) spekulerer på NRK rundt begrunnelser for mulig terroranslag i Oslo* (Audun Lindholm 16.48.39). Det er klare eksempler på forhåndsdomming og resonnementer som tar det for gitt at det er muslimer som står bak: *Norge var alltid litt for fjernt og rart til å virkelig delta i det vestlige prosjektet. Nå har noen tvunget oss inn i det* (Vågard 16.03.27). Flere følger opp i samme trend: *Dette har vi bestilt. Nå får vi varene levert* (Asle Skarpenglad 16.04.19). Noen går ett skritt lenger og begynner allerede å tenke på hevn: *Kjenner nasjonalisten i meg allerede vil ha hevn for bombeaksjonen i Oslo!* (Thomas Kalfoss 16.05.55). Noen går enda lenger: *Jada, sitter trygt foran tv'en. Muslimer er ikke trygge i dette nabolaget lenger for å si det sånn* (krageben 16.16.59).

Men slike reaksjoner vekker også umiddelbare motforestillinger: NRK: ikke rop på islamsk terror før vi har noe mer håndfast..... (June Breivik 16.15.55). En framhever sitt eget Twitter-nettverk som et positivt forbilde: Har enda ikke sett noen med hysteriske anti-muslimske eller aggressive tweets (med et par forventede unntak). Kudos til Twitterstrømmen min (Oda Rygh 16.52.57). Mange usmakelige statusoppdateringer på Facebook nå. Dette har ingenting med «utlendinger i norge» å gjøre (Tommy Vedvik 16.55.49).

Kontrastene er store mellom forhastede slutninger på bakgrunn av disposisjonelle fiendebilder, og kravet om ettertanke: Nå, mer enn noensinne, trenger vi å ta en tekopp med våre muslimske landsmenn. Frykten skal ikke få slå rot (Geir Waaler 16.56.26). Noen begynner raskt å tenke politiske konsekvenser: Vær så snill Per Sandberg, FrP: Ikke utnytt dette partipolitisk (Stein Opsahl 17.05.51). Og: Spår brakvalg for FrP til høsten. Venter sterke reaksjoner nå! (Petter Testmann-Koch 16.59.20) Dette danner opptakt til en løpende diskusjon med mange nyanser: Nå kommer fordommene...: Vi hadde kommet et like stykke. Trist vi må begynne på nytt (SisSingh 16.59.22). Siv Jensen ber folk avstå fra spekulasjoner: FrP: En alvorlig hendelse ryster Oslo og Norge. Foreløpig vet vi veldig lite og tror at vi alle gjør lurt i å avstå fra spekulasjoner nå (Siv Jensen 18.36.45).

Noen tyr til ironi: Ifølge internett er det muslimene, jødene, den norske regjering, og romvesnene som står bak... (Oda Rygh 17.42.10). Men de disposisjonelle fiendebildene trumfer ironien: Muslimske ekstremista har fritt spillerom i Norge. Vi har ei impotent, blåøyd regjering som er i ferd me å kjøre oss i grava (Stephan Slettvoll 17.59.59). Også muslimer melder seg på: Jeg er muslim, og jeg tar sterk avstand fra det som er blitt gjort.. De som gjør sånt er IKKE muslimer, men ekstremister (Kamsaa79 18.03.15).

«Krekar-sporet dør ut når det er kjent at gjerningsmannen er hvit»

Fra NRKs visualisering av de 250 000 twittermeldingene fra det første terrordøgnnet. Gjennomgangen kan ses på <http://www.nrk.no/terrortwitter/>.

Disposisjonelle fiendebilder møter motstand

Når meldingene begynner å komme om at gjerningsmannen kan være en hvit nordmann, får de disposisjonelle fiendebildene motbør: *Veldig få høye, blonde ariske medlemmer i Al Qaida* (Gaia Huse 21.19.18). Og: *Dersom du ikke ser at en blond nordmann som jobber for Al Qaida er oppsiktsvekkende så er du idiot* (Vampus: 21.26.17). Det internasjonale nyhetsbilde har også et etterslep når det kommer observasjoner om en mulig hvit gjerningsmann: *CNN USA og CNN INT snakker kun om Al Qaida, men ikke et ord om at denne «one man-armyen» visstnok er en hvit mann* (Mathias Rødahl 22.04.35).

«Ro ned de rasistiske tweetene»

Ryktene begynner å gå om muslimer som blir banket opp på gata i Oslo. Det fører til flere hundre retweets av meldinger som dette: *registrerer rapporter om at Muslimer i alle aldre trakasseres i Oslo nå. Ro ned de rasistiske tweetene. Husk at barnefamilier blir banket opp* (Silje Sirevåg 21.55.01). I ettertid kan vi konstatere at det nok skjedde episoder, men ifølge Oslo politikkammer var det få anmeldelser av trakassering, og mye kan tyde på at dette var overdrevet i sosiale medier. Men de mange oppfordringene kan kanskje leses som føre-var-tenkning: *De som trakasseres tilfeldige muslimer på gata i Oslo i dag kan snarest pakke seg ut av byen* (Inger Lise 22.08.45). Men det er også personlige fortellinger om muslimer som har blitt trakassert. Også de blir gjenstand for mange retweets: *Og der ble jeg bedt om å*

dra tilbake til muslimlandet mitt, mens jeg røyker utenfor huset. Dette jeg var redd for. Norge er landet mitt! (Abukar Hussain 22.07.54). Noen minner om erfaringene fra 9/11 i USA: Etter 11. september, ble muslimer i USA utsatt for massiv hets. Hvis det skjer i Norge nå, har vi et mye større probl... (Eivind_ August: 20.27.16).

Kamp om liv og død

Mellom spekulasjoner om gjerningsmenn og forsøk på å avklare hva som skjer på Utøya, inneholder Twitter-feeden meldinger fra øya der AUF-ere kjemper sin kamp om liv og død: vi sitter ved vandet. En mann som skyter ikledd politiuniform. Hjelp oss ift når politiet kommer (Christoffer Rørtveit 18.02.08). Fortvilelsen taler sitt tydelige språk i enkelte meldinger: foreløpig er konklusjonen i hodet mitt at Synne har løpt og gjemt seg og lagt igjen telefonen. Denne forklaringen skal jeg holde meg til (Lily Sjølama 18.06.25). Andre formidler videre: Bekreftet fra folk på Utøya: uniformert person har skutt flere – folk skadde, låser seg inne på rom og svømmer fra øya (Jo Stein Moen 18.10.25).

Hvit nordmann i uniform

De disposisjonelle fiendebildene avtar etter at det er kjent at en hvit mann står bak, men mange retweets lever sitt eget liv som meldinger utover kvelden og natten. De politiske implikasjonene melder seg: herregud, er noen ute etter AP eller? (Kristian Petersen 18.05.22). En annen ser en mulig sammenheng: Nå skal jeg ikke spekulere, men tenk om det er ÉN sinnsforvirret fyr som først sprenger bombe og så drar til Utøya...? (Frode Rebolt 18.14.08).

Så blir han tatt: Ifølge NRKs reporter på stedet, skal gjerningsmannen være høy, blond og med nordisk utseende. Mange følger opp med følelsesmessige utbrudd, inkludert krav om «waterboarding» og henrettelser: Mannen på Utøya skal være arrestert. Skyt ham på Akershus Festning, eventuelt send ham til Guantanamo! (Henrik Austevoll W. 19.13.10). Ryktene om hva han har sagt i forhør, begynner raskt å spre seg: SISTE: Ryktes at desperadoen på Utøya er pågrepet, og

vil IKKE si noe om det er en bombe der. Men han sier 2 hendelser vil skje snart (André Østgaard 19.23.35).

Omfanget av drapene og de historiske dimensjonene blir tydelige: Kunstgjødsel basert bombe på flere hundre kilo, mener NRK ekspert. Taliban bruker denne type sprengstoff (Irene Maardalen 19.27.48).

Det nærmer seg identifisering: Vi vet at han snakket østlandsdialekt, og dermed mest sannsynlig norsk (Det kommer fra AUF-vakten, via VG.) (Torech 19.35 12). Lars Erik Andersen trekker en ny historisk parallell: Jeg tenker det er mer likt Oklahoma bombene enn noe Islamske ekstremister som står bak (20.54.26). Politiet dementerer aktivt bånd til internasjonal terrorisme: Politiet tror IKKE det er internasjonal terrorisme men en lokal variant rettet mot bestående politiske Norge kilde: NTB (Morten L. Kværnstrøm 21.58.25). Flere detaljer dukker opp: Den pågrepne tilhører det høyreekstreme miljøet på Østlandet, og mannen har to våpen – et automatvåpen og en pistol av type Glock (Anne Trine Smidsrød 00.32.34).

«SISTE: Ryktes at desperadoen på Utøya er pågrepet»

TV2 Nyhetene bruker også Twitter som kanal: Falsk politimann sett på begge åstedene: Politiet tror samme gjerningsmann står bak begge angrep (22.30.54). Så blir identiteten kjent: Gjerningsmannens navn er Anders Behring Breivik (Henning 00.49.38).

Konklusjon

Innledningsvis florerer disposisjonelle fiendebilder knyttet til muslimer, også personifisert med beskyldninger mot Mulla Kreka. Men det advares også mot forhastede slutninger i formuleringer som dette: Sikkert at muslimske terrorister står bak? (...) Shut up, er ikke sikkert det ass. Noen snakker også om forsoning mellom nordmenn og muslimer før identiteten til gjerningsmannen er kjent, som den tidligere nevnte Nå, mer enn noensinne, trenger vi å ta en tekopp med våre muslimske landsmenn. Frykten skal ikke få slå rot (Ida 16.56.26). Det advares også mot forhåndsdomming, og det rettes advarsler til mediene om å be-

	Fredag 22.07 - 16:14:41 AJELive Mullah Krekar is accused of threatening a former minister, Erna Solberg, with death. #Oslo #osloexplosion
	Fredag 22.07 - 16:52:44 espenrandom Ikke for å beskyldte muslimer, men kan det ha noe med karikaturtegningsboken fra Cappelen å gjøre? #oslobomb #osloblast #oslo #terrorism
	Fredag 22.07 - 16:56:18 futzzzz Fact:Bearded fuckwads who use name of #Islam 2 gain power,money&women,have dragged #Islam in2 da #DarkAges #lkhwan #Salafi #OsloExplosion
	Fredag 22.07 - 16:59:37 DerErbkaiser Time to nuke Mecca, Tehran, and other cities of the goat fuckers. We are at war (jihad), it's time we begin to retaliate. #OsloExplosion
	Fredag 22.07 - 17:22:54 will_mccants body counting for #osloblast on twitter mirroring body counting on jihadi forums. reaction very different of course

Islamrelaterte tweets fra terrordøgnet. Kilde: <http://www.nrk.no/terrortwitter/>.

sinne seg: Foreslår at tvmediene legger ut en tekstplakat med bekreftede opplysninger i stedet for å prate og spekulere (Frøydís 18.11.23).

Det foregår også en parallell metadiskusjon om rollen til sosiale medier, der vi ser tendenser til at Twitter-brukere føler seg hevet over det påstått mer fordomsfulle Facebook: *Alle som sier at alle asylsøkere må bli sendt ut på fb blir nå slettet* (FrkTiril 19.11.26). Dette kan henge sammen med observasjonen til Ida Aalen i boka *Sosiale medier*, der hun skriver at Twitter-brukere er seg bevisst at de deltar i en offentlig samtale, mens Facebook-brukere ofte er personlige og formulerer seg som om de er i en privat samtale (Aalen, 2012). Det må flere studier til før vi kan konkludere hvilken samfunnsmessig betydning sosiale medier har som arena sammenlignet med tradisjo-

nelle medier, men denne studien av Twitter den 22. juli viser at sosiale medier er en kanal for formidling av informasjon, arena for debatt og en plattform for empati og emosjoner.

Litteratur

- Beckerman, Gal (2014). Israel has a New Worst Enemy – Twitter. *Forward*, July 24, 2014.
- Fairclough, Norman (1995). *Critical Discourse analysis*. London: Longman.
- Hadar, Leon T. (1993). «*What Green Peril?*». *Foreign Affairs*, Spring 1993.
- Haugseth, Jan Frode (2013). *Sosiale medier i samfunnet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Herman, Edward S. & Noam Chomsky (1988). *Manufacturing Consent*. New York: Pantheon Books.

- Kaufmann, Mareile (2015). *Resilience 2.0: social media use and (self-)care during the 2011 Norway attacks*. Media, Culture & Society DOI: 10.1177/0163443715584101, accessed Jun16, 2015.
- Ottosen, Rune (1993). Fiendebilder i avisenes utenriksdekning. *PRIO Report nr. 2 1993*.
- Ottosen, Rune (2009). *VG, Saddam og vi*. Oslo: Høyskoleforlaget.
- Ottosen, Rune (2015). *Twitter feed 22. juli – et arbeidsdokument*. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Ottosen, Rune (2015b). Blood or security on 22. July? The potential for social media in times of crisis. Paper presented to the EUPRA 2015 Conference, Tromsø, Norway September 2-4, 2015.
- Ottosen, Rune og Andenæs Bull, Cathrine (2012). Hvordan forklare «det uforståelige». I Østerud, Svein (red.) *22. juli Forstå-forklare-forebygge*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Said, Edward (1981). *Covering Islam. How the Media and the Experts Determine How We see World*. London: Routledge and Kegan.
- Øfsti, Sigurd (2011). *Mellom sladder og journalistikk. Masteroppgave Institutt for medier og kommunikasjon*, Universitet i Oslo.
- Aalen, Ida (2012). *En kort bok om sosiale medier*. Bergen: Fagbokforlaget.